

Časopis *Paleček* 1872–1887

Jarmila Ivasková

(Posudek oponenta bakalářské práce)

Bakalářskou práci Jarmily Ivaskové charakterizují zjevné přednosti, ale na druhé straně i výrazné nedostatky. Mezi přednostmi lze jmenovat především samotný výběr tématu – časopisu *Paleček* dosud nebyla věnována soustředěnější literárněhistorická pozornost, přestože např. v polemikách na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let 19. století sehrál významnou roli. Skutečností, že „neexistuje žádná novodobá stať, která by podrobněji mapovala jeho existenci“ také autorka vysvětluje svou motivaci a volbu tématu – měla však alespoň zmínit, že v roce 2015 vznikla na podobné téma bakalářská práce na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity (Lenka Oberreiterová: *K charakteristice a vývoji humoristického časopisu Paleček v letech 1873–1880*). K pozitivům práce patří také její kompozice – funkční uspořádání, které promyšleně postupuje od předchůdců časopisu k jeho historii a charakteristice v různých aspektech (struktura, přispěvatelé, výtvarný doprovod textů atd.) a potom ke dvěma kapitolám klíčovými, z nichž první se týká úlohy *Palečka* v ruchovsko-lumírovských sporech a druhá se pokouší časopis charakterizovat na základě typických žánrů a témat. Uvnitř tohoto rámce lze za nápaditou považovat např. kapitolku, která postupnou proměnu časopisu od indiferentně humoristického k satiricky vyhocenému ukazuje na metamorfózách jeho podtitulu.

Úkolem oponenta je však především poukázat na nedostatky. Na prvním místě mezi nimi uvádím chyby v citacích. Autorce se např. podařilo umocnit nepřesnost v hesle *Lexikonu* (s. 8), když mezi následovníky původního *Palečka* uvádí časopis *Palečka první povídálek* (*Lexikon: Palečka prvního povídálek*). Přesný název Hajnišova sborníčku z roku 1853 zněl *Povídálek. Štěbetálekův kamarád čili Ještě sto veselých anekdot pro ukrácení chvíle a obveselení mysle*. Už z názvu je zřejmé, že se nejednalo o časopis, ale jen o sborníček vtípů, který navazoval na podobně koncipovaný sborníček *Štěbetálek* (také 1853). Odkazu k *Palečkovi* je tu v předtitulu využito pouze z reklamních důvodů. Za podstatnější považují, že autorka pominula bez povšimnutí jediné číslo vynikajícího *Palečka druhého* (1850), originálního *Turka na mostě pražském* (1851) a vůbec nezmiňuje Chocholeouškův *Kocourkov* (1847–1848), který na Rubešova *Palečka* navazoval proklamativně, obsahově i formálně. Jinde (s. 15) zase autorka cituje, že se „skrz“ příspěvky mladých autorů do listu dostal „moderní sarkasmus a ironie“. To je ovšem něco jiného než „moderní sarkasmus a sebeironie“, jak by zněla přesná citace hesla v *Lexikonu*. Ve známém Sládkově fejletonu z *Lumíra* se také nevyskytuje „postava Žlutého psa“ (s. 22), ale prostě indiferentní „žlutý pes“, zvíře, z jehož rysů rozhodně nikdo nemohl odvodit, „že jde o Rudolfa Pokorného“. Kritika Pokorného byla v tomto textu vedena mnohem obezřetněji.

Některé teze a charakteristiky by bylo vhodné rozvinout a doplnit: jak si autorka např. vysvětluje, že prestižní *Národní listy* časopis doporučují „široké veřejnosti“ jako vhodného reprezentanta českého humoru“ (1880), ale *Čas* (1887) ho odsuzuje jako „naprosto nečeský“ (s. 17–19)? Dále – byly opravdu zahraniční náměty jen jednou z „osvědčených praktik“, které „zaručovaly četný ohlas“ mezi čtenáři (33)? Znamenaly překlady perských anekdot Núreddína Abdorrahmána Džámího (básník a mystik 15. století) skutečně jen „příjemné oživení“ časopisu? Vzala např. autorka úvahu, že v konkurenčním *Lumíru* vyšel už v roce 1873 výběr z *Písní milostných* tohoto autora? A jak vlastně rozumí té situaci, že časopis, který proslul důslednou obhajobou národního stanoviska proti lumírovskému kosmopolitismu, je

kritizován za to, že „čerpá inspiraci z francouzsko-vídeňských plátků“ (s. 19)? Nebo – pokud byly soudy Krásnohorské „tvrdé“, v jakém smyslu „výbojnějšího charakteru“ potom nabyly polemiky v následujících dvou letech? Jestliže „složitější“ a „mnohoznačné“ příspěvky byly v *Palečku* s ohledem na lidového čtenáře potlačovány (s. 34), jak je možné, že se v něm v takové míře uplatňovaly texty alegorické, perziflažní a parodické, které jsou na víceznačnosti postavené?

S některými autorčinými soudy by bylo možno polemizovat. Skutečnost, že Rubešův *Paleček* informoval o společenské situaci zřídka, nebyla příčinou jeho zániku (s. 9), ale naopak příčinou toho, že se v podmínkách metternichovské cenzury udržel až do odchodu Rubeše na venkov. Vzhledem k tomu, že řada textů v tomto *Palečku* vycházela anonymně, netroufal bych si tvrdit, že Rubeš byl jeho „jediným autorem humoresek“ (s. 31). Nevím, nakolik byl mladý humorista „jev tehdy nevídaný“ (s. 10), ale připomínám, že např. Havlíček Borovský publikoval celé své beletristické dílo před dovršením třicátého roku. Při vši úctě k Mikuláši Alšovi bych si netroufl tvrdit, že byl „jedním z nejvýraznějších kreslířských talentů všech dob“ (s. 17). Rovněž názor, že při „literárně hodnotnější“ produkci by tento časopis, cílící podle autorky ilustracemi i na „osoby negramotné a děti“ (s. 16), vydržel déle (s. 38) považuji jen za spekulaci. Právě kapitola „Výtvarná složka“ ukazuje, jak by práci prospělo hlubší seznámení s odbornou literaturou – např. s monografií R. Praha, M. Sekery a R. Vondráčka *Karikatura a její příbuzní. Obrazový humor v českém prostředí 19. století* (2014). Kapitola charakterizující časopis by potom nemusela být tak podstatně opřena o heslo v *Lexikonu* (16 citací a odkazů na 10 stranách), kapitola o ruchovsko-lumírovských polemikách by nebyla jen parafrází textu Strejčkovy monografie *Lumírovci a jejich boje*, (1915).

Po stylové stránce práci charakterizuje sklon k archaickému lexiku a syntaxi (např. „prózy obého původu“ /s. 12/, „kreslířský um“ /s. 17/, „hovění“ literaturám neslovanským /s. 25/, výrazy jako „najmě“ /s. 19/, „feuilleton“ /s. 41/, dokonce infinitiv na „-ti“ /s. 25/, vazby typu „obecenstvo našlo zalíbení u plytkých braků“ /s. 11/, „bujení štiplavých komentářů“ /s. 13/, „listy humoristické byly hojně vyhledávány nezralou mládeží“ /s. 17, 18/, „laciná zobrazení příslušnic něžného pohlaví“ /s. 17/, apod.). S touto tendencí kontrastuje sklon k obecnému a frázovitému vyjadřování („pod nakladatelskou taktovkou“ /s. 9/, „kápnot do noty“ /s. 23/, „jablko sváru“ /s. 24/, „arogantní manželka, zoufale toužící skrýt neúprosný běh času“ /s. 28/, apod.; tvrzení, že „kdyby Pokorný kázal vodu a nepil víno“ /s. 24/ probíhaly by polemiky mírněji, prostě nerozumím) a moderní anglicismy („promovaly“, s. 20). Dále je pro ni typické kumulování redundantních výrazů („četné množství kreseb“ /s. 17/, „bohaté množství ilustrací“ /s. 20/, „nešetřil pochvalnými lichotkami“ /s. 23/, „nečestné prohřešky“, „naivní prostomyšlení“ /s. 30/, „výčet publikujících jmen“ /s. 31/). Zastaralé výrazy jako „slavjanské myšlení“ nebo „žvaný příspěvek“ by bylo vhodné uvádět v uvozovkách, aby bylo zřejmé, že jde o parafráze. Objevuje se i nelogický slovosled a vazebné kontaminace („apeloval za pravost Rukopisů“ /s. 9/, „neměla přílišného pochopení k světovosti“ /s. 21/).

Rušivě působí také formální nesjednocenost práce („60. léta“ x „šedesátá léta“, gen. „Palečka“ x „Palečku“, „Lumíra“ x „Lumíru“, „diskuse“ x „filozofický“ apod.) a různé překlepy a přehlédnutí (s. 15, 17, 18, 26). Jméno „Otto“ má v akuzativu pouze tvar „Otto“, ne „Ottu“ (s. 10) a ještě připomínáme (začali-li jsme výčet nedostatků chybnými citacemi), že redakce byla podle článku v *Lumíru* „žárliva na vavříny Palečkovy“, ne na „vavříny Palečkovi“, jak píše autorka (s. 25).

Práci hodnotím jako sympatický pokus o materiálovou sondu, který ve výsledku srázejí dva nedostatky: nedbalé formální zpracování a především skutečnost, že až na závěrečnou kapitolu se autorka opřela především o slovníkové nebo o víc než sto let staré

odborné texty. Jak jiný mohl být výsledek, kdyby postavení *Palečka* v ruchovsko-lumírovských polemikách ukázala na jiných příkladech, než je ukázal Strejček. A jak zajímavá mohla být např. kapitola o „deštníkové aféře“ (když už ji, vlastně bez souvislosti s *Palečkem*, zmiňuje), kdyby dohledala průběh následného sporu mezi Pokorným a Sládkem v *Národních listech* a *Pokroku*. Ale to už by byla jiná, mnohem náročnější práce.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji pro ni hodnocení „velmi dobře“ (v případě nepřesvědčivého průběhu obhajoby „dobře“).

Praha, 27. 7. 2019

PhDr. Václav Vaněk, CSc.